

Thor Erdahl. Grensesprengende kunstner fra Kabelvåg i Kabelvåg

Av Lars Hansen Juvik

”Vi fra Nord-Norge får aldri være med på denne samtalen om kunsten og om kunstens vesen. Naturen betyr ingen ting for de som fører denne samtalen, mens vi er en del av den. Naturen er pakket inn på oss. I det æ gjør, så har æ vært nødt til å organisere disse universene mine i bokser så æ kan gå inn og hente det æ trenger. Æ har noen bokser i mæ som det står arkeologi på. Når det kommer arkeologer her, så henter æ dem frem og vi snakker om arkeologi. Mitt lille univers, arkeologien, er så enormt stort. Det er derfor helt naturlig at arkeologisk avdeling ved Universitetet i Tromsø kjøper et maleri av Thor Erdahl. For det store publikum er æ kjent som grafiker, fordi æ har hatt større mulighet til å spre bilder gjennom grafikken som kan trykkes i flere eksemplarer.”

Kjeften hans går mye raskere enn trykkpressen. Selvbildet er på plass. Han fyller 50 neste år. For mange er han like tydelig i Kabelvåg som fjellene og havet. Når han prater og prater om de mest alminnelige saker, kan du tro det er samvirkelagsbestyreren som vil snakke om sine hobbyer – kunsten, arkeologien og musikken, men når du ser et bilde han har laget, ser du et bilde av en benådet kunstner som med en strålende teknikk og innlevelse formidler kjensler, motsetninger og natur enten det er gjennom grafiske blad eller fargesterke oljemalerier.

Thor Erdahl er en av Nord-Norges mest markante nålevende kunstnere, selv om det ikke er de trendsettende Oslogalleriene eller

dagsavisene som har viet ham størst oppmerksomhet. Hans billeduttrykk er kontrastfullt og fargesterkt. Skildringene av fjellene, husene og menneskene er intense, særpregede og ekstremt annerledes enn Lofotbildene av besøkende og fastboende naturskildrere. Mens andre kunstnere gjerne avbilder fjell, lager Thor Erdahl pyramider av dem eller fyller formene med farger som du ikke finner igjen i naturen. Mens andre viser fiskeren i båten i kontrast mot naturen, lager han bilder der naturen og det menneskebygde presenteres fra forskjellige vinkler og der billedflaten brukes til mange forskjellige bilder i ett, i perspektiver som i et dokketeater. Husene er smale, strebende og tårnlige, ofte med referanser til havna i

Kabelvåg. Det er Kabelvåg han er født, oppvokst, bosatt og besatt av. Hans siste prosjekt, de stiliserte båtene i stein i torget i Kabelvåg, er et monument over Kabelvågs historie, fiskerikulturen, handelen, turismen. Bildene hans er brikker i dette enorme puslespillet som fremstår som dagens Lofoten, som et slags interaktivt postkort.

Ungene lekte i tunnelene og bunkersene etter tyskerne. De voksne fortalte spennende historier fra krigen og Lofotens fortid. Og hele tida var naturen der med fjellene, Vågakallen og havet. Da dannet han bildene i hodet som senere kommer fram gjennom maleriene og trykkene.

Interessen for historie fikk han hos Dag Solstad, forfatteren som var lærer i Kabelvåg da Thor gikk i 6. klasse. Solstad tok klassen med ut av skolen og viste dem Kabelvåg med rorbuene, moloen og kirken i et historisk perspektiv. En historieinteressert far fortalte om det gamle Kabelvåg han hadde hørt om. I sommerferiene deltok han i arkeologiske utgravninger i Lofoten, Vesterålen og i Trondheim – samtidig som kunstneren Thor Erdahl formet seg. Kunstneren som slåss noe jævlig for å komme bort fra lofotromantikken i bildene. Samtidig som han lager serier av bilder med moloer i seg. Moloer som skal være vern mot havet.

Allerede som ”grønrruss” ved realskolen i Kabelvåg 1966, var medelevene imponert av hans brennende tale og politiske engasjement. Maoist og russepresident. Ennå i dag har han som ”program” å arbeide med ”de siste som bor i utbygda, som holder ut, som er sta – og som trives”, men han nekter for å være romantiker. I godt lag lar han høre en særpreged, lys og høy sangstemme. Mens andre hørte på Beatles og Stones hadde han klassisk musikk på øret. I oppveksten var han aktiv i skolemusikken og senere spilte han althorn i Kabelvåg Musikkforening.

Thor Erdahl. Foto: Kjell Ove Storvik.

Jeg husker da jeg kom til Kabelvåg som forelsket ranværing på kjærestebesøk på midten av 60-tallet. Det var lite å ta seg til – regn, regn og regn - et lite rom som skulle sparkles og males hos mine framtidige svigerforeldre, hver dag mye og ny fisk å spise for en pølse-makersønn – men i et bomberom på folkehøgskolen var det en gjeng ungdommer som hadde laget utstilling av gamle klokker, skitten husgeråd, arkeologiske gjenstander og en kalv med to hoder. Det var Thor, i begynnelsen av tenårene, som sammen med et par kamerater åpnet Kabelvåg for turismen. Planene var mange, interessen for arkeologi stor. I middelalderen hadde Kabelvåg vært Nord-Norges viktigste sted. Fisken som ble eksportert ga landet inntekter og holdt liv i Europas befolkning. Alt dette i en mikstur av sannhet, visjoner og reinspikka djevleskap. I et intervju om ”Thors samling” i Lofotposten fastslås han å være en ”forunderlig blanding av vitalitet, vel-talenhet og selvsikkerhet” samtidig som han karakteriserer seg selv som ett av Kabelvågs tre nålevende genier.

Alt begynte så tidlig med Thor. Han var ung arkeolog, ung kunstner og ung da han bestemte seg for at det ikke ble Oslo eller Tyskland, men Kabelvåg. Født i mai 1951.

Grafiker og maler. Begynte hos Chrix Dahl ved Statens Håndverks- og Kunstindustriskole 18 år gammel og fortsatte ved Statens Kunstakademi, på grafikerlinja hos Arne Malmedal og som elev av Ludvig Eikaas på malerlinja i 1972. I 1973 er han avbildet som streikedeltaker i en aksjon mot å flytte Statens kunstakademi til Alnabru. Avisoppslagene er tallrike som brosteinene på torget i Kabelvåg. "Lofotgruppen" med Halfdan Hauge, Yvonne Hjerting, Dag Rødsand, Odd Helmersen, Snorre Kyllingmark og Thor Erdahl fanget stor interesse ved festsplene i Nord-Norge i 1975. Samme år som han debuterte med en vandretstilling av grafiske trykk i Finnmark. To år etter hadde han sin første internasjonale utstilling, i "Kunstskaten Ahrenshoop" i DDR. Det grafiske trykket "Nei til oljeboring nord for 62. Leve fesken" ble innkjøpt av Nasjonalgalleriet og opptrykt til en svært populær plakat som ble solgt på "Troilltampen" og andre arrangementer der godtfolk møttes. På tross av et sterkt politisk engasjement beholdt han både humor og fandenivoldskhet, noe bildet med tittel "Geita som røyker sigar" er et eksempel på.

Den første separatutstillingen i Oslo, i Galleri Norske Grafikere i 1979, ble gjennombruddet. Han ble innkjøpt av Nasjonalgalleriet, Riksgalleriet, Norsk kulturråd, Oslo skolestyres kulturutvalg, Oslo kommunes kunstsamlinger, Universitetet i Oslo osv. Paul Grøtvedt karakteriserte utstillingen som "vellykket og urovekkende". Harald Flor skrev i Dagbladet at han "tar utkanten på pulsen", og at han både er saftig og djerv i uttrykket. Fra han deltok på "nordnorsken" 1972 til han fikk Statens garantiinntekt for kunstnere 1999 har han reist og stilt ut over hele Europa. Han er innkjøpt av alle relevante

institusjoner, har smykket ut en søll med offentlige bygg i Nord-Norge og har illustrert "Ringelihorn" av Regine Normann, "Lofoten og Vesterålens historie" av Reidar Bertelsen og "Storm over utvær" av Kjell Sandvik. Den siste skaffet ham Norsk kulturråds illustrasjonspris.

De som kjenner Thor Erdahl oppfatter ham gjerne som et uvær som kommer bransende inn over land. 1980 havner han på førstesida i Nordlys, 28 år, nyutdannet, allerede faglig anerkjent, bosatt i Kabelvåg og portrettintervjuet i landsdelens største avis: "Hadde jeg bare vært død" – med den talende undertittel: "Det beste som kunne ha hendt meg for salgets skyld var at jeg døde. Døde kunstnere selger best." Han overlevde og skaffet seg bijobb et par år som den første bestyreren av Lofotmuseet i Kabelvåg. Straks ble det avisoppslag om et museum med store og visjonære planer.

Bildene hans finner du overalt, ved Kabelvåg videregående skole, på Cruiseskipet "Norway", på Selfors sykehjem, på flyplassen i Bodø og i Farmasibyget ved Universitetet i Tromsø. Der har han malt "Livets elv" på glass – 50 meter karakteristisk Thor Erdahl-bilde med loftfjell og gule, blå og røde partier. På flyplassen i Bodø henger ett stort og tre mindre malerier med fjell og hus og fiskeoppdrett og nye fjell og kanskje pyramider, skyer, flater, og kanskje hus. Blått og gult er hovedfargene sammen med litt rødt og noe hvitt. Alltid utfordrende, alltid overraskende. Som da han i fjor ville sette opp en seks meter høy stol i aluminium på Brurberget i Kabelvåg. En skulptur som etter kunstnerens mening vil symbolisere den betydning som stedet en gang hadde. Et symbol på religiøs, politisk og kulturell makt.

Han er samboer med tekstilkunstneren Inger Anne Nyaas, og de har to barn,

Vågard og Veda. Familien bor i et hus som er en slags organisme der det stadig blir bygd nye rom, føyd til nye hus og planlagt nye samlinger. Gutten er heint, som vi sier. Han ga alle sine historiske samlinger til Lofotmuseet, både urmaker Pedersens samling, Cecilie Rist-Andersens og det som en gang var Thors samling fra somrene på Vågan folkehøgskole. Han har en mani for å samle som blir tydelig straks du kommer inn. Grei stue og kjøkken med gamle ski på veggene. Atelierer for seg og for Inger Anne. Rom for ungene. Rom for malerier. Hemser der det sikkert også går an å sove. Kontorer. Rom med gamle og nye gjenstander utstilt. Ei gammel rorbu. Et nytt uthus. Store og små rom i flere plan med mye innhold. Papirer og trykk. En enorm samling av avisutklipp om Kabelvåg, Kabelvåg, Kabelvåg. For ikke å snakke om frimerkesamlingen hans. Alltid noe nytt. Alltid kvalitet. Alltid resultater.

Thor Erdahl vokste opp med denne kunstneriske taggen som drev ham fram til den han er i dag. Han er et mager gespenst, aldri i ro, men vettet har nådd han igjen, og det er lenge siden han messet ubehaglige sannheter til venner og uvenner. Kabelvåg er et sted med et par tusen innbyggere, sterkt hjemsoekt av store branner, store ombygginger og en turisteksplosjon. Et samfunn som også har vært preget av arbeidsledighet og bråk. Et sted som tok seg sjøl i nakken og snudde en negativ utvikling til samhold og kampvilje. I maleriene ser du brannene, de redde menneskene, maskene. Hvem har sagt det skal være lett å være menneske? Det er et stort spenn i bildene hans. "Angsten spiser sjela" har han nå malt for tredje gang. Ett

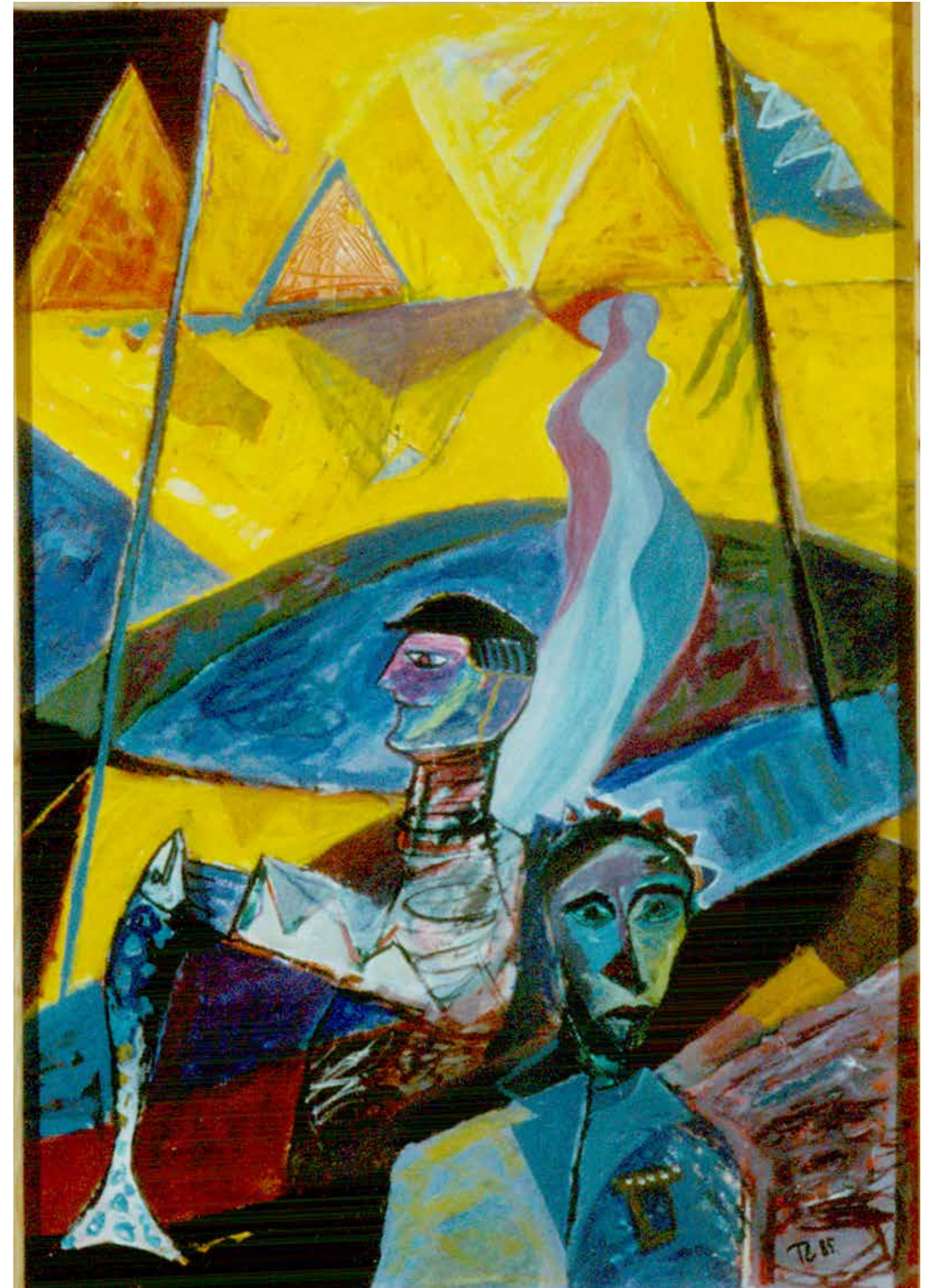
brente han. Ett solgte han. Og det tredje maler han opp igjen. Ikke godt å vite hvorfor, men det har noe kategorisk ved seg, både det positive og det negative. Og så utvikler bildene sine egne liv. I den tredje utgaven er det kommet med en ny person. Heller ikke Thor vet hvem han er eller hvor han kommer fra, men han er gjerne med og gjetter.

I det siste har han lagt mye arbeid i det som sannsynligvis er Nord-Norges flotteste torg. Han har skissert utsmykkingen og formet torget sammen med Aksel Sømme i CUBUS as - et prosjekt som fikk den nordnorske arkitektprisen for år 2000. Det var til torget i Kabelvåg at Sjøgård og Præsteng fra gamle Hemnesberget kom med sine båter som ble solgt på markedet etter at Lofotfisket var slutt hvert år. Historien er gjenskapt i steinene som dekker torget.

Thor Erdahl reiser ofte fra et Kabelvåg som han oppfatter som lite og navlebeskuende, dunket i hodet av alle motivene. I mai i år stilte han ut i Stuttgart i Tyskland. I høst stiller han ut grafiske miniatyrer ved biennalen i Chemalier i Frankrike, etter at han har deltatt i gruppeutstilling i New York. Det er i Kabelvåg han arbeider, "der folk bor tungt om høsten og vinteren". Der former han sine sceniske verdener ut fra det han oppfatter som sitt oppdrag – å uttrykke skjønnheten. Det finnes neppe mange små steder i verden som Kabelvåg. Med egen borgermester. Kunst- og filmskole. Og rester etter en middelalders storhetstid. Det var helt logisk at da Kabelvåg Innbyggerforening skulle dele ut sin første pris til "Årets kabelvågværing" i 1995, ble prisvinneren Thor Erdahl.

Amundsenhuset. Maleri 1972.

Fata morgana. Silla e kommen. Maleri 1984.

Den store Brennevinsdagen.. Etsning. Kollnål. 1973

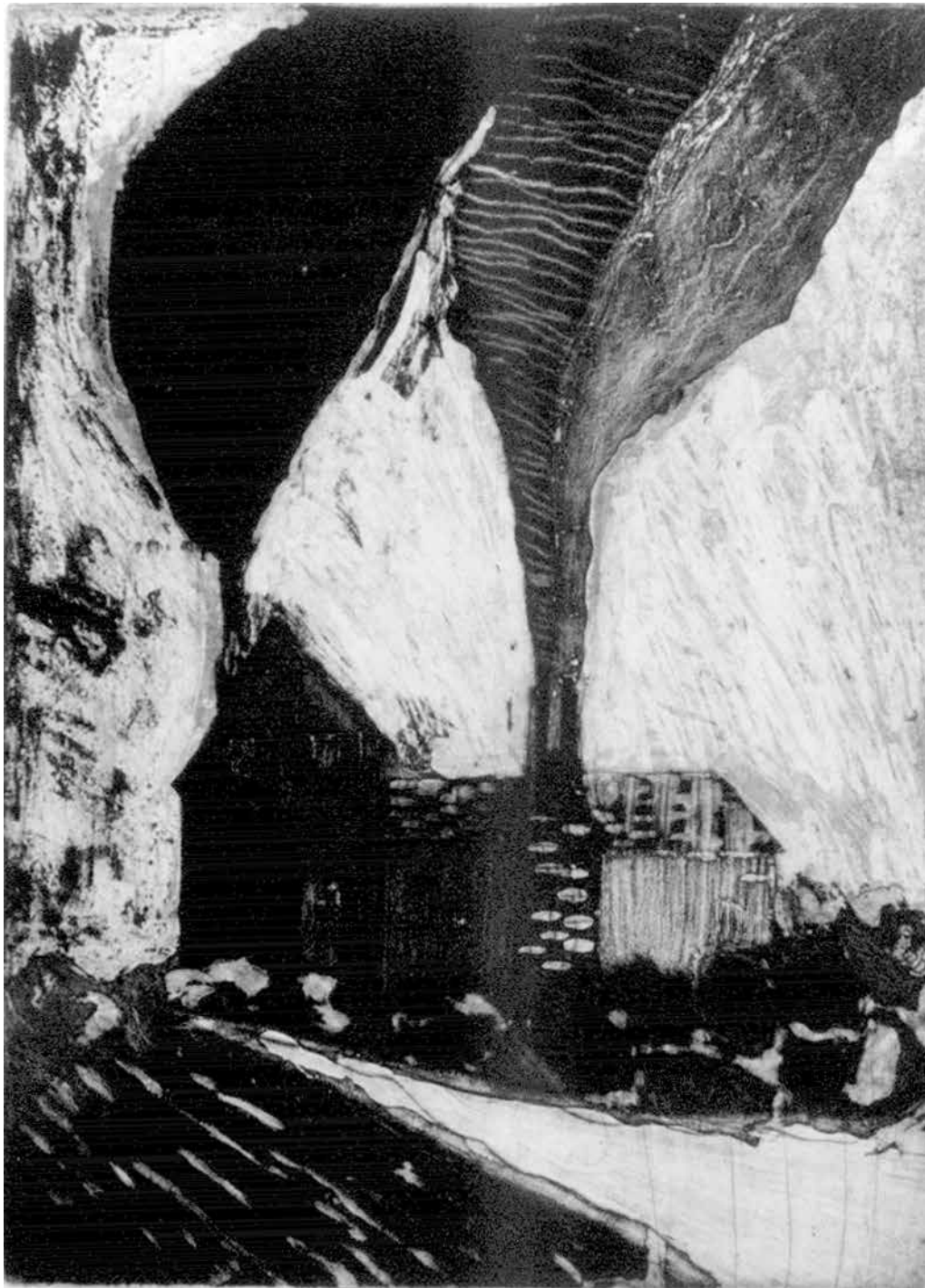
Leve fesken. Etsning. Kollnål. 1978.

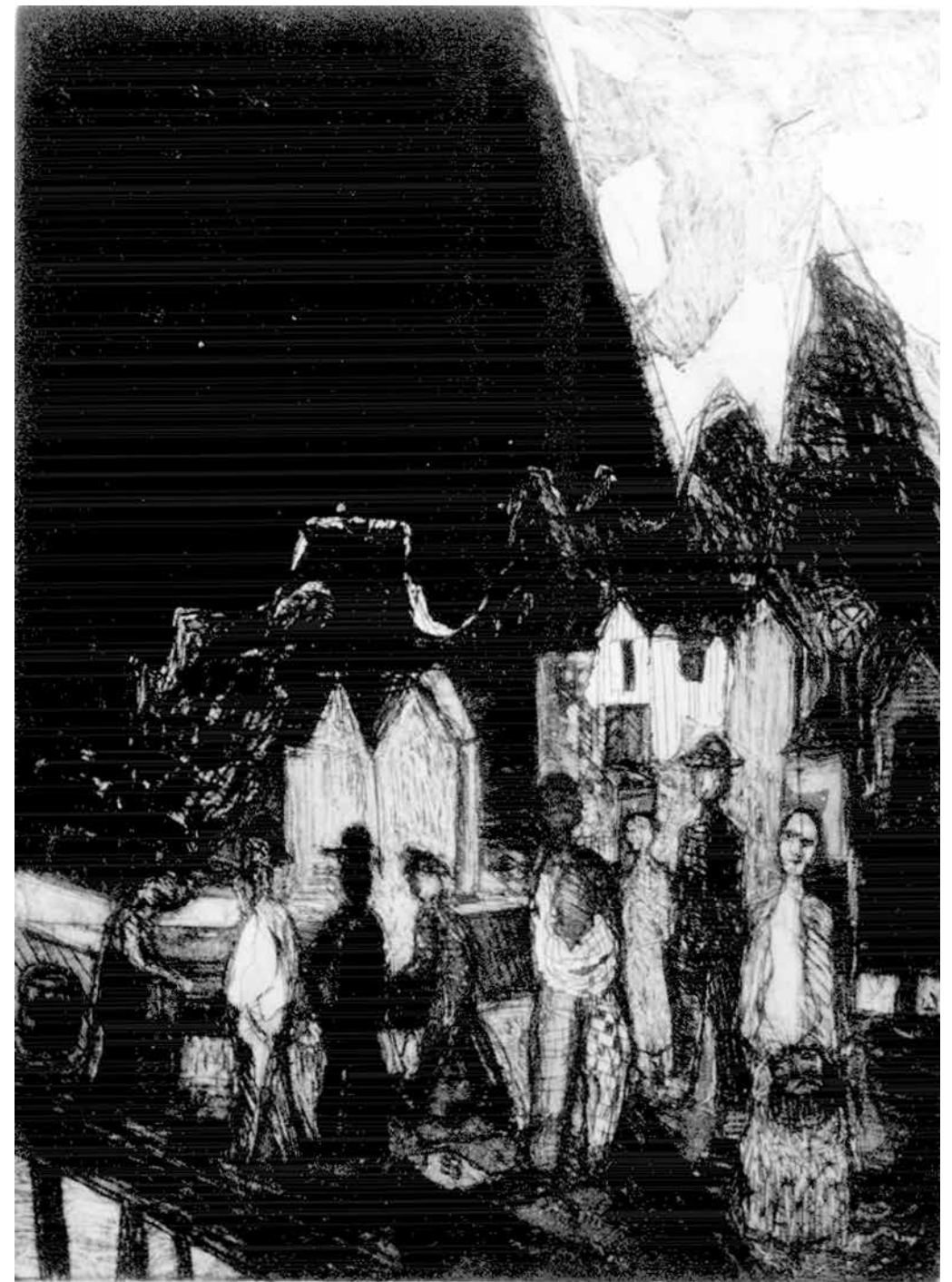
Rekviem. Maleri 1992

Fiskemære. Maleri 1990.

Huset. Etsning. Kollnål. 1976.

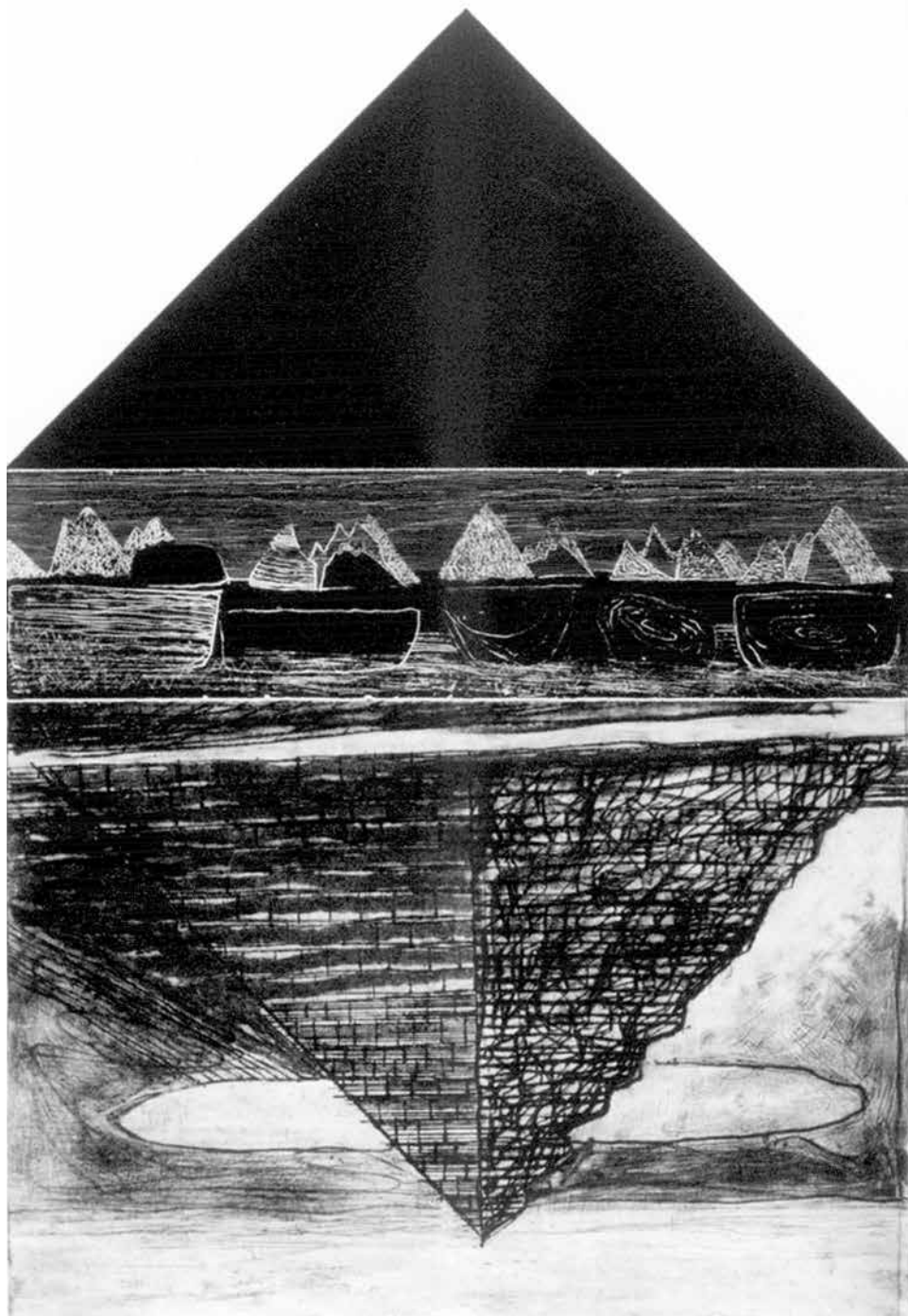
Folk på kaia.. Etsning. Kollnål. 1976.

Angsten spiser sjæla. Maleri 1993.

Lofotkorall. Maleri 2000.

Lofoten Pyramide. Etsning. Kollnål. 1989.

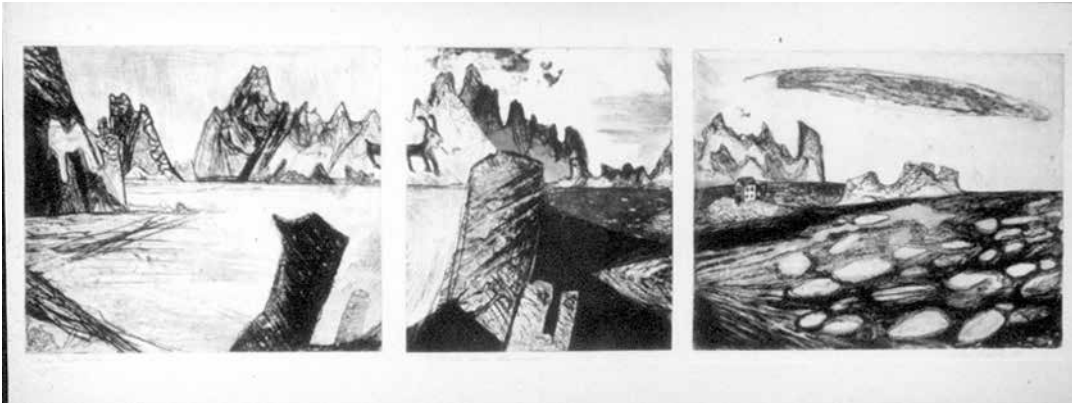
Ringelihorn. Etsning kollnål. 1982.,

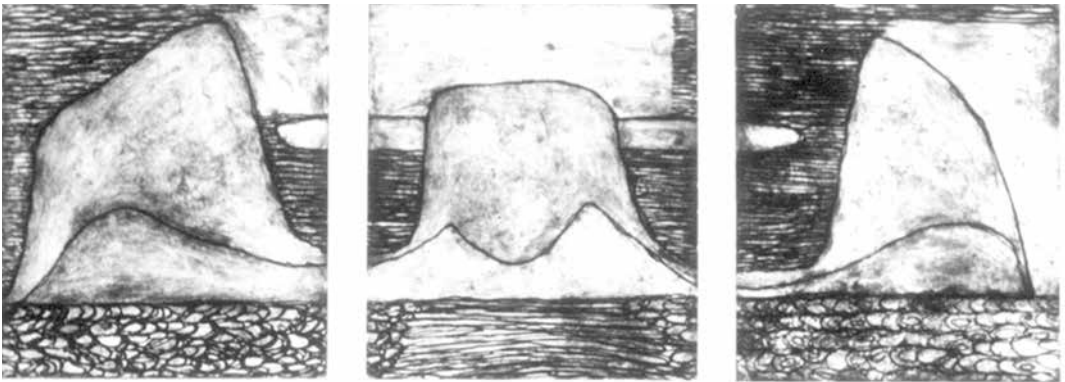
Lofoten katedraler. Maleri 2000.

Detalj utsmykning Universitetet i Tromsø, Farmasibyget, Livets elv 1998.

Geita som røyker sigar. Etsning. Kollnål. 1982,

Trenyken vinter. Etsning. Kollnål. 1992.

Alle fargebildene i denne artikkelen er tatt av Kjell Ove Storvik, svart/hvitt-bildene av Inger Anne Nyaas.